

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Desiderii Erasmi Roterodami Paraphrases In Novvm Testamentvm

Praemissa Est Io. Aug. Noesselt Historia Paraphraseon Erasmi Rot. In
Novum Testamentum

Erasmus, Desiderius

Berolini, MDCCLXXX

VD18 90514300

Peregrinatio Apostolorum Petri Et Pauli Cum Ratione Temporum Per
Erasmum Roterodamum.

urn:nbn:de:gbv:45:1-14035

PEREGRINATIO APOSTOLORUM
 PETRI ET PAULI
 CUM RATIONE TEMPORUM
 PER
 ERASMUM ROTERODAMUM.

EX actis apostolicis non liquet Petrum frequenter commutasse locum, nisi quod post mortem Stephani profectus est una cum collega Ioanne, in Samariam civitatem, cui post versum nomen Sebaste, unde et tota regio Samaria dicta est, ut comprobaret auctoritate sua perficeretque, quod illic per Philippum diaconum coeptum erat. Deinde videtur plerasque Samariae partes peragrasse. Sic enim legimus Cap. VIII. *Et multis regionibus Samaritanorum evangelizabat.* Est autem Samaria media inter Judaeam et Galilaeam. Porro nonnum caput testatur illum peragrasse varias Palaestinae regiones, antequam veniret Lyddam et Ioppen. Sic enim habet: *Factum est autem, ut Petrus dum transfiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddae.* Est enim Lydda in Palaestina, non procul a Ioppe civitate littorali. Rursus a Ioppe profectus legitur ad Caesaream Palaestinae maritimam, quae prius dicta fuerat turris Stratonis. Hic baptizavit Cornelium centurionem. Hinc reversus est Hierosolymam. Caeterum quando profectus sit Antiochiam,

ubi praesedis creditur, aut quando se Romam translulerit, quasque regiones peragravit, quoniam humanis duntaxat historiis proditum est, non laborabo persequi. Nam EUSEBIUS, qui putat illum praedicasse evangelium apud Ponticos, Galatas, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, non aliunde sumit coniecturam, nisi quod harum gentium meminit in priore epistola. Conveniebat autem, ut apostolorum praecipuus annos complures sederet in ea civitate, unde dominus Iesus voluerat evangelicam doctrinam, primum in omnes Judaeae regiones, mox in universum orbem propagari. Iam quod tradit historia, quam vocant ecclesiasticam, primariam rerum curam a Christo traditam Petro, Iacobo et Ioanni, id inde colligunt, quod horum aliquoties nominatim fit mentio, quum de caeteris nihil narretur, quid dixerint aut fecerint, nisi quod adstabant Petro dicenti tanquam testes. Erant autem Iacobi duo, unus Zebedaei filius, frater Ioannis. Hunc interfecit Herodes, atque hoc ipsum arguit, eum fuisse inter apostolos praecipuum. Alter Alphaei filius. Crebra mentio fit in actis tertii Iacobi, qui dictus est frater domini, cognomento Iustus, filius, ut opinatur HIERONYMUS, Mariae, quae fuerit soror matris domini. Huic Iacobo tribuunt epistolam, quae legitur inter catholicas. Qui quum non esset de numero duodecim apostolorum, tamen hunc statim a morte Christi apostoli designarunt episcopum Hierosolymitanum, qui posteaquam Paulus appellasset Caesarem, e templi fastigio praecipitatus est, atque inter lapidandum fullonis fuste percussus, interiit. Hunc Hierosolymis (*) negat

(*) Legendum videtur, *Hieronymus*.

fuisse de numero apostolorum duodecim. Et tamen quanta fuerit huius auctoritas vel illud declarat, quod quum in concilio tractaretur de gentibus non onerandis lege mosaica, post Petrum cum auctoritate pronunciat sententiam, *εὐὸς κελίω*, inquit. Hic idem post Paulo fuit auctor, ut adiungeret sibi quatuor, qui voto se adstrinxerant, cumque his ritu iudaico purificaretur in templo, cuius consilio Paulus obtemperavit. Quin etiam urbem ingressus hunc primum salutavit, tanquam illic primas tenentem. Et in epistola ad Galatas hunc ceu praecipuum nominat. *Aliorum*, inquit, *apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini.* Caeterum Petrum Antiochiae fuisse declarat in eadem epistola narrans, quemadmodum illum rephenderit ob simulationem. Iam DIONYSIUS apud EUSEBIUM, Corinthiorum episcopus, scriptor pervetustus, literis prodidit, Petrum et Paulum Romae iussu Neronis eodem die martyrii palmam promeruisse. Caeterum Petrum inter praecipuos etiam primatem fuisse declarat, quod apud evangelistas omnes, atque etiam in actis, in catalogo duodecim semper primo loco recensetur. Deinde quod initio fere primus fuit ad dicendum. Nam et ante missum spiritum sanctum, congregatis in coenaculo discipulis, proponit de subrogando quopiam in locum Judae. Rursus ubi tumultus esset in populo ob linguarum miraculum, Petrus solus auspiciatur concionem evangelicam. Primus omnium miraculum edit in nomine Iesu, pro templi foribus fanato claudo. Ac mox hac de causa concursu facto in porticu Solomonis, Petrus concionatur apud populum. Ubi videtur et Ioannes Petri comes aliquid dixisse,

quod non refertur. Sic enim ait Lucas: *Loquentibus autem illis ad populum, nisi placet accipere utrumque dixisse, quod Petrus utriusque nomine dixit.* Similis enim locus mox sequitur in eodem Cap. III. *Petrus vero et Ioannes respondentes dixerunt ad eos.* Rursus Cap. IV. *Respondens autem Petrus et apostoli dixerunt, quod Petrus omnium voce loqueretur.* Rursum quum ageret de creandis diaconis, Petrus verba facit solus. Solus pronunciavit sententiam in Ananiam. Quin et illud arguit Petri dignitatem inter apostolos, quod primus ductus est in carcerem, ac virgis caesus, quamquam ex narratione Lucae videntur omnes apostoli, simul cum Petro, iam iterum coniecto in carcerem, virgis caesi. Nunc de Paulo dicamus, qui veluti strenuus dux per omnes terras mariaque volitavit, ut omnes gentes redigeret sub iugum Christi. Primum Hierosolymis profectus est Damascum. Ea est civitas Syrophoenices, quae quondam Arabiae deputabatur, ut auctor est TERTULLIANUS adversus Marcionem lib. III. totius Syriae caput, inter Libanum et Antilibanum sita. Hic baptizatus est Paulus, et evangelii praedicationem auspiciatus. Verum hinc clam profugiens utrum abierit in Arabiam, et inde reversus sit Damascum, ac post annos tres demum redierit Hierosolymam, ut videret Petrum, quemadmodum ipse refert in epistola ad Galatas, an statim se receperit Hierosolymam, non satis liquet ex actis. Imo ne hoc quidem, utrum in prima praedicatione periclitatus sit ob infidias praefecti an secunda. Ex narratione Lucae videtur statim, ut fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymam, quoniam qui paulo ante profectus fuerat hostili animo in disci-

pulos, noluerunt in consortium suum recipere. Quod si tot annis praedicasset, fieri vix potuisset, quin rumore cognovissent eum fuisse mutatum. Rursus Hierosolymis profugus deductus est Caesaream Philippi, ea est Phoenices ad radicem Libani montis, ubi sunt fontes Iordanis. A Caesarea dimissus est Tarsum. Ea metropolis est Ciliciae, Pauli patria, quam interfluit annis Cydnus. A Tarso per Barnabam reductus est Antiochiam Phoenices metropolim, unde et regioni nomen, quae proxima est Ciliciae. Hinc profectus est denuo Hierosolymam, ut exhiberet collectam pecuniam in subsidium pauperum. Quo facto reversus est Antiochiam, unde venerat. Hic donatus apostolico nomine, profectus est Seleuciam. Ea est in promontorio Antiochiae Syriae, obvia volenti ab Antiochiae civitate proficisci in Cyprum. E Seleucia solvit in Cyprum insulam oppositam Ciliciae, quae est Asiae minoris. Appulit autem Salaminem, quae civitas Cypri prima occurrit ad orientem, et pervenit Paphum, quae est extrema ad occidentem, ut intelligamus totam eam insulam peragratam. Ubi quidam putant illi pro Saulo, commutatum Pauli nomen a Sergio Paulo eius insulae proconsule, quum magis conveniat, ut parentes ac patroni liberis ac libertis sua impartiant nomina, quam ut ab illis mutentur. A Papho solvens appulit Pergen. Ea civitas est Pamphyliae. Hinc Antiochiam Pisidiae. Hinc Iconium, mox Lystra, quae est civitas Lycaoniae. Hic autem tum lapidatus est Paulus. A Lystris profectus est Derben, quae et ipsa Lycaoniae est. Hinc remensus iter quo venerat, reversus est Lystra, Iconium et Antiochiam Pisidiae, quo

quod coeptum erat confirmaret. Atque item peragrata reliqua Pisidia, redierunt in Pamphyliam, usque ad Pergen, ad quam primum appulerant e Cypro. Hinc Attaliam. Ea civitas est maritima Pamphyliae, ex qua scribae fecerant Italiam. Attalia solventes, navigarunt Antiochiam Syriae, unde primum hoc iter fuerat auspicatus. Hinc rursus Hierosolymam itum est, ut caeteris apostolis probaret, quae gesserat in Asia minore, sed interim praedicans evangelium in Phoenice et Samaria, per quas erat iter. Eo peracto reversus est Antiochiam, unde venerat. Hic seiunctus a Barnaba, peragravit Syriam, ac mox Ciliciam. Inde iterum revisit Derben ac Lystra, ubi circumcidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam et Galatiam. Hinc ventum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic nonnullus scrupulus occurrit, Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, a Lycaonia prior occurrit Galatia, quam Phrygia. Et tamen Lucas cap. XVI. sic retert: *Transseuntes autem Phrygiam et Galatiae regionem, vetiti sunt a spiritu sancto loqui verbum in Asia.* Rursum incertum est, an Asia hic accipiatur pro illa minoris Asiae parte, quae simpliciter Asia dicitur, an de tota Asia minore, in qua iam multis locis praedicaverat. Siquidem Galatia sita ad septentrionem, h. e. ad pontum Euxinum, ad orientem habet Cappadociam, ad occidentem Bithyniam, ad austrum Pisidiam et Lycaoniam. Quamquam hic PTOLOMAEUS ponit alteram quamdam Phrygiam vergentem ad occidentem. Porro Mysia maior proxima est Asiae, sic proprie dictae. Mysia minor est supra Phrygiam. Potest igitur sic explicari scrupulus, ut in

his duobus vocabulis Phrygiam et Galatiam fit ordo praeposterus, et intelligamus illum e Lycaonia recta pervenisse in Galatiam, hinc in Phrygiam, ex Phrygia voluisse petere Asiam proprie dictam, ni vetuisset spiritus. Adhaeret autem haec Asiae pars Phrygiae ad orientem et austrum. Itaque Paulum vetitum huc ire, flexisse iter ad Mysiam maiorem, ni fallor, per quam iter est in Bithyniam, quae quondam Bebrycia dicta est et Mygdonia, proxime habens ad septentrionem eam Asiae partem, quae proprie Pontus dicitur. Rursum quum huc ire vetaret spiritus, reflexisse iter ad occidentem, ac peragrata Mysia minore redisse per mediam Phrygiam usque ad Troadem, quae est in littore Phrygiae, eadem et Antigoniam dicta, opposita Chersoneso, unde proximus traiectus est in Europam ex Asia minore. A Troade solverunt, ac recto cursu pervenerunt in insulam Samothracen, oppositam Thraciae, quam habet ad septentrionem. Hinc Neapolim. Ea civitas est in littore, in confinio Macedoniae ac Thraciae. Hinc Philippos, quam Lucas admonet esse civitatem Coloniam in prima parte Macedoniae. Ad hos scribit unam epistolam Paulus. Hic virgis caesus est, et in carcerem coniectus cum Sila. Post haec per Amphipolim, quae non longe abest a Strymone flumine, et Appolloniam, quae Thessalonicae proxima est, venere Thessalonicam. Ea civitas metropolis est Macedoniae. Et ad hos Paulus scribit epistolam. Et hic orto tumultu clam dimissus est Berrhoeam, quam a Thessalonica dirimit Pella, patria Alexandri M. Hic reperit dociles auditores. Porro Berrhoea non ita procul abest a mari. Itaque tumultu

concitato deductus est ad mare, inde Athenas perventum navigio, ni fallor, propterea quod Lucas meminit illum dimissum, ut iret ad mare. Est et alia coniectura, quod quum itera Berrhoea fit longum usque ad Atticam, nulla fit mentio regionum aut civitatum, quae pedibus iter facientibus occurrissent. Hic convertit Dionysium, qui an iudex fuerit an philosophus non satis liquet, quum Lucas tantum illum vocet Areopagitam. Opinor autem omnes Areopagitas dictos, qui partem eam urbis Athenarum inhabitabant. Demiror autem, cur BEDA faciat hunc Corinthiorum Episcopum, quum apud EUSEBIUM DIONYSIUS quidam, Corinthiorum episcopus, doceat DIONYSIUM AREOPAGITAM Athenis episcopum ab ipso Paulo ordinatum. Quin probabilius est DIONYSIUM AREOPAGITAM nihil omnino scriptorum reliquisse, quum apud EUSEBIUM tam diligenter recenscantur libri DIONYSII Corinthiorum episcopi, de Areopagitae monumentis nulla usquam fiat mentio. Ab Attica venit Corinthum. Ea est metropolis Achaiae. Hinc constituerat navigare in Syriam, et suscepto voto in Cenchreis, is est portus Corinthiacus ad Asiam minorem spectans, tondit sibi caput. Hinc igitur solvens pervenit Ephesum. Ea est in littore Asiae minoris, in parte quae dicitur Ionia. Hic tum temporis reliquit Priscillam et Aquilam. Ab Epheso solvens venit Caesaream, deinde Antiochiam. BEDA, non dubito quin veterem quempiam sequutus, vult hanc Caesaream esse Cappadociae, non Syriae, et Graeci nolunt hanc Antiochiam esse Pisidiae, cuius supra bis meminit. Quamquam Epheso profectis prior occurrit Pisidia, quam Cappa-

docia. Caeterum graeci codices hoc loco plus habent quam nostri. Nimirum hunc in modum: *Rogantibus autem eis, ut ampliori tempore maneret apud se, non annuit, sed valedixit illis, dicens: Oportet me omnino festum, quod instat, agere Hierosolymis.* Quibus probatur haec lectio, malunt Paulum ab Ephesio littore recta navigasse Caesaream Palaestinae, inde petiisse Hierosolymam, et salutasse fratres, post haec redisse Antiochiam Syriae, atque hinc rursus repetisse Asiam minorem. Facit ad hanc opinionem, quod ita legitur, *descendens Caesaream, adscendit et salutavit ecclesiam.* Ostendit quo descenderit, non indicat quo adscenderit. Atqui in evangelicis literis, qui petunt Hierosolymas adscendere dicuntur, unde coniectant illum e Caesarea Palaestinae adscendisse Hierosolymam, ubi dixerat agendum festum diem, atque hinc rursus descenderit petens Antiochiam. Hanc opinionem, ut probabilem, nos in hac paraphrasi sumus sequuti, cessuri facile, si quis adduxerit probabiliorem. Legitur et Antiochiae commoratus aliquamdiu. At in Antiochia Syriae solitus est libenter commorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, peragratis in medio regionibus, in quibus ante docuerat, venit in Galatiam, hinc rursus in Phrygiam, ubique confirmans discipulos. Inde profectus est Ephesum, quum iam Apollos profectus esset Corinthum, terrestrine itinere, an navigatione parum liquet, nisi quod probabilius est illum terra fecisse iter, eo quod Lucas adiicit, *peragratis superioribus partibus.* Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymam, sed prius peragrata Macedonia et Achaia, per spiritum intelligens sibi Romam esse eundum post aditam Hierosolymam. Itaque praemisit Timotheum

et Erastum in Macedoniam, ipse commoratus aliquamdiu in Asia minore. Post tumultum per Demetrium excitatum sequutus est eos, quos praemisera. Peragratis autem superioribus partibus, devenit in eam partem, quae proprie dicitur Graecia, in qua est Attica et Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum, sed ex re coniiicitur, quod quemadmodum fecerat, ex Attica venerit in Achaia, in qua est Corinthus, ac rursus e Cenchreis paraverit solvere in Syriam. Sed quoniam senserat illic paratas infidias navigaturo, vertit consilium, ac remensus iter qua venerat, repetiit Macedoniam, terrestri ut apparet itinere, quoniam navigaturo parabantur infidiae. Quum versaretur itaque in Macedonia, comitum partem, quos tum multos habebat ex Macedonia, praemisit Troadem, quae est in Phrygia. Paulus sequutus, diem paschae egisse videtur Philippis, quod Lucas ita scribat: *Navigavimus post diem azymorum a Philippis.* A Philippis itaque solvit Troadem, quo praecesserant comites, ut diximus. Hic adolescentem ex ruina mortuum restituit. A Troade pervenit Asson itinere pedestri, quo iussu Pauli comites navigio praecesserant. Est autem Assos civitas litoralis, non longe infra Troadem, eadem dicta Apollonia. Asso solventes appulerunt Mytilenen. Ea est civitas Lesbi insulae, obvia ab Asso navigantibus Chium. A Mytilene legentes littora Asiae, eo pervenerunt, ut Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenae in littore Asiae, media inter Lesbum et Samum, quo post adnavigarunt. Samus autem opposita est Trogyllio promontorio Asiae. A Samo solventes appulerunt Trogyll-

lium, ut est in graecis codicibus, quamquam Graecus, qui scripsit peregrinationem Pauli, non meminit Trogyllii. A Trogyllio itum est Miletum. Ea est civitas Cariae littoralis. A Chio commode poterant appellere Ephesum, sed data opera praeternavigatum est, ne diutius haereret in Asia. Quum enim Philippis egissent diem paschae, decreverant pentecosten agere Hierosolymis. Itaque posteaquam evocatis Epheso Miletum senioribus, mandasset quae volebat, illinc solventes, recto cursu pervenerunt Coum. Ea est insula inter Samum et Gnidum, civitatem in promontorio Asiae. A Coe ventum est ad Rhodum. Ea est insula opposita Lyciae. Iam autem navigantes incipiunt Asiam habere ad septentrionem, quum prius haberent ad orientem. A Rhodo venerunt Patara. Ea civitas est littoralis Lyciae provinciae. Hic nacti navim, quae recta peteret Phoenicem Syriae, recto cursu coeperunt eo tendere. Nam relicta ad laevam Cypro Insula appulerunt Tyrum. Ea est in littore Phoenices infra Sidonem. A Tyro ventum est Ptolemaidem. Et haec est littoralis inter Tyrum et montem Carmelum. Hinc appulerunt Caesaream Palaestinae, ubi diversatus est apud Philippum. Hinc iam pedestri itinere pervenit Hierosolymam, unde iussu tribuni Lybiae, vinctus deductus est Antipatridem, quae medio occurrit inter Hierosolymam et Caesaream. Hinc per equites ductus est Caesaream Palaestinae, unde iussu Festi praefidis, qui Felici successerat, vinctus deductus est Romam, hoc quidem itinere: Primum impositus navi, a Caesarea pervenit Sidonem, quae, ut diximus, est supra Tyrum. Hinc appulerunt Cyprum, sic ut illam ad laevam relinquerent dispendioso cursu,

sed huc adigebant venti contrarii. Ita praeterlegentes littora Ciliciae et Pamphyliae, pervenerant Myra, quam scribae verterant in Lystram. Ea est in Lycia, non procul a littore. Hinc aegre longaque navigatione eo progressi sunt, ut Gnidum promontorium haberent ad dextram. Sed reflante vento cursum flexerunt ad Cretam, quae illis tum erat ad laevam. Venerunt autem ad portum, cui nomen Salmon. Opinor autem Lucam usum voce, qua tum forte vulgus utebatur. Nam arbitror hanc esse, quam PLINIUS et STRABO vocant Sammonium. Hoc Cretae promontorium spectat orientem. Hinc ob ventos adversos aegre praeterlegebant littora Cretae, sic ut insulam haberent ad dextram, donec ventum esset ad locum Cretae, Laseae civitati vicinum, qui dicitur Boni portus, quod nomen apud veteres geographos non invenitur. Apparet eius temporis fuisse vocabulum. Caeterum fuisse ad latus australe Cretae, declarat, quod hinc conabantur tendere ad Phoenicen, id est promontorium Cretae, spectans ad Africum et Chorum. Africus autem flat ab occasu brumali, Chorus ab occasu solstitiali. Illic quoniam videbatur portus commodus, decreverant hibernare. Interea quum adspirasset Auster ventus sat commodus, qui flat a medio meridie, solventes ab Aso; ea civitas est in littore Cretae, praeterlegebant oram Cretae, ut appellerent Phoenicen modo dictam. Sed subito in diversum mutato vento, quum pro Austro flare coepisset Typhonicus, vehemens ac nautis formidabilis, idem dictus Euroaquilo, qui spirat inter septentrionem et ortum, vi tempestatis delati sunt in insulam, quae vocatur Claude, quae Cretam spectat inter occidentem et Austrum, quam in partem

maxime poterat impellere Euroaquilo, ex adversa coeli plaga spirans. Tandem desperatis rebus, impegerunt navim in insulam, quae dicebatur Melite. Ea est inter Epirum et Italiam, spectans Siciliam ad septentrionem. Hic viperam excussit absque noxa. Illic aliam navim nacti, nam altera perierat, appulerunt Syracusas, quae est in Sicilia, non procul a promontorio Pachyno. Huius littora praeterlegentes devenerunt Rhegium, id est oppidum in extremo agro Brutiorum, qua parte Italia proxima est Siciliae. A Rhegio recto cursu delati sunt Puteolos, id est promontorium in Campania, non procul a Neapoli. Hinc terrestri itinere perventum est usque ad forum Appii, ad locum, qui dicitur Tres tabernae, atque hic occursum est Paulo a discipulis e Roma. Abest autem Appii forum ab urbe iter diei. Hinc demum Romam perventum est. Constat igitur ex actis, illum peragrassse totam minorem Asiam, deinde transisse in Europam, ac totam Graeciam peragrassse, a parte septentrionali, in qua est Macedonia, usque ad Illyridem. Nam Illyris extrema pars est Macedoniae, ad septentrionem et occidentem. Id ipse refert in epistola ad Romanos c. 15. *Ita ut ab Hierusalem per circulum usque ad Illyricum repleverim evangelium.* Caeterum nusquam legimus, illum praedicasse in Creta, ad quam appulit tempestate coactus et vincus. Nec illic moram egisse legitur, quum ipse censeret illic hybernandum esse, et tamen in Creta reliquit Titum, ut singulis civitatibus ordinaret presbyteros, ac quod illic superesset corrigendum, corrigeret, quemadmodum ipse testatur in epistola, quibus ex verbis apparet, illum et in Creta praedicasse. Nec in Arabia quid a Paulo gestum sit, refert Lucas. Atque

Tom. III,

B

hactenus de locis peragratis. Nunc de temporum quoque ratione paucis attingamus. Summa rerum, quas actorum liber complectitur, sub quatuor imperatoribus romanis gesta est; Tiberio, qui successit Octavio, Caio Caligula, Claudio Druso, Claudio Nerone. Quorum Tiberius rerum potitus est annos XXIII. Caligula IV. exceptis duobus mensibus, Claudius XIII. ac mensibus ferme decem, Nero XXIV. ac menses propemodum octo. Quidquid igitur gestum est a morte Christi, usque ad Paulum Romam perductum, continet Tiberii annos sex, Caligulae IV, Claudii XIV. In huius imperii initio Petrus Romam pervenisse creditur, et eiusdem anno quarto orta fames, cuius meminit Lucas. Rursus eiusdem anno nono, quemadmodum auctor est IOSEPHUS et EUSEBIUS, Roma expulsi sunt Iudaei, cuius rei meminit Lucas cap. XVIII, Neronis autem annos quatuor. Interim praefides Iudaeae fuerunt Pontius Pilatus, qui periit anno Caligulae III. Huic successit Felix, apud quem Paulus causam dixit, quem Claudius imperii sui anno undecimo, totius provinciae dederat procuratorem; Samariae quoque et Galilaeae, atque etiam regionis, quae dicitur ultra Iordanem. Et hoc nomine se felicem praedicat Paulus, quod causam dicturus esset apud eum, cui diu versato in ea provincia, notae essent res iudaicae. Huic successorem dedit Nero Portium Festum, apud quem quum praesente Agrippa causam dixisset Paulus, quoniam appellarat Caesarem, vincens Romam missus est, anno Neronis tertio aut secundo. Porro Iudaeorum reges hi fuere: Herodes, Philippus et Lyfania, praefuerunt annis sex. Herodes rex, qui Caesareae percussus ab angelo periit, praefuit annos septem. Agrippa huius filius, ex cuius consilio

Paulus Romam missus est, annos quindecim. Quamquam pater quoque cognomento dictus est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa vocatur in actis. Dominus itaque Iesus occisus est, revixit et adscendit in coelum, misitque spiritum sanctum anno Tiberii decimo octavo. Ac proximo anno, aut ut quidam volunt eodem, mox ut inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Paulo assentiente, ac servante vestes lapidantium testium, qui paulo post deiicitur et convertitur apud Damascum, anno Tiberii XIX. Peragravit autem varias regiones ubique disseminans evangelium, usque ad annum Claudii decimum tertium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis coniectus est in vincula per Lysiam tribunum, a quo Caesaream vincus est missus, ut apud Felicem audiretur, ubi detentus est in vinculis annos duos, atque a Felice ut erat vincus, traditus est Portio Festo, a quo Romam missus est, ubi totum biennium egit in vinculis, hoc est, usque ad annum Neronis quintum. Nec ultra Lucas prosequitur historiam. Caetera scriptores non indiligentes ex variis coniecturis videntur addidisse, videlicet Paulum primum apud Neronem dicta causa fuisse absolutum, ac libere ubi vellet evangelium praedicasse annos decem. Tandem ubi Neronis saevitia iam processisset in rabiem, revocatus est ad eius tribunal, et capite truncatus. Huius rei coniecturam sumunt ex epistola Pauli ad Timotheum secunda. In qua meminit primae defensionis suae, in qua desertus sit ab omnibus, et tamen Dei praesidio liberatus. Atque hinc redisse ad praedicationem colligunt ex eo, quod mox subiicit: *Dominus autem mihi adstitit et confortavit me, ut per me praedicatione impleatur, et audiant omnes gentes.* Porro eum in se-

cunda defensione fuisse periclitatum, arguit quod inibi scribit: *Ego enim iam delibor, et tempus meae resolutionis instat etc.* Itaque martyrio coronatum credunt anno Neronis decimo tertio, anno a Christi morte trigesimo sexto. Porro quod Lucas reliquerit Paulum in prima defensione, hinc colligunt, quod hic finierit eorum, quae viderat, narrationem. Rursus quod adfuerit in secunda defensione, testatur Paulus in eadem epistola, dicens: *Lucas est mecum solus.* Ex his colligere licet, Paulum in evangelico negotio versatum fuisse annos viginti unum, praeter duos illos, quos Caesareae tenebatur in vinculis, rursus alios duos, quos Romae peregit in vinculis habitans in conducto, quibus, ut historiae memorant, accesserunt decem. Ita comperies a baptismo Pauli, usque ad mortem eiusdem annos triginta quinque. Haec quoniam videbantur nonnihil lucis allatura lectioni, libuit in frontispicio operis praefigere. Quamquam non ignoro, vix annorum rationem ad unguem tradi posse, quum in his non solum diversi scriptores inter se dissentiant, verum etiam iidem a se ipsis discrepent, ut BEDA in commentariis cap. decimo octavo scribit ex auctoritate IOSEPHI, Judaeos Romae expulsos anno Claudii nono. In annotatione temporum, quam praeposuit operi, dicit id factum anno octavo. Sic et apud EUSEBIUM nonnunquam alium annum reperies in historia, alium in chronicis, ubi in ambiguo relinquitur, utrum Tiberius imperaverit annos XXI. an XXIII. Bene vale, lector, et ad paraphrasim perlegendam bonis avibus accingere.

IN ACTA APOSTOLORUM
PARAPHRASIS

PER

DES. ERASMUM ROTERODAMUM

CAPUT I.

Promissi mei partem absolvi, Theophile. Superiore quidem libro complexus sum Iesu Christi vitam, altius rem exorsus, quam caeteri, nimirum ab Ioannis Baptistae, qui domini praecursor fuit, conceptione, quod in hac quoque narratione prodita sint vaticinia, Messiam mox venturum promittentia. Post haec quaedam ab aliis scriptoribus praetermissa copiosius enarravimus, de Christi conceptione, de nativitate, de circumcissione, ac purificatione; nonnihil etiam attigimus de divina indole, cuius specimen aliquod edidit annos natus duodecim. Haec ideo duxi commemoranda, quo pluribus argumentis liqueret, hunc esse, quem oracula prophetarum designarant, ac ne primam quidem illam aetatem Iesu caruisse piorum hominum ac spiritu coelesti afflatorum testimoniis. Quamquam autem dubium non est, quin tota Iesu vita fuerit unicum exemplar absolutae pietatis, tamen omissis his, quae in medio gesta sunt, transilivimus usque ad tempus, quo Ioannes praedicatione baptismoque suo coepit agere praecursorem Iesu Christi, quod ab eo tempore potissimum

B 3